

Відгук
офіційного опонента
кандидата філологічних наук, доцента
Поляруш Ніни Степанівни
про дисертацію Цепкало Тетяни Олександрівни
«Міфологема місяця в українській поезії ХХ століття»,
подану до захисту на здобуття
наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.01.01 – українська література

Сучасна літературознавча наука дедалі частіше апелює до нових підходів у вивченні української літератури ХХ століття, зокрема до міфокритичного для глибшого осмислення особливостей світобачення митця, його ставлення до навколишньої дійсності, його позиції у трактуванні різних явищ. Міфопоетична художня система сьогодні є предметом наукових студій на рівні концептуальної символіки, міфологічних структур, образів, асоціацій, ремінісценцій та ін.

Парадигму досліджень, що формують дискусійне поле міфотворчості, міфопоетики та їх складників, прикметно доповнює дослідження Цепкало Тетяни Олександрівни «Міфологема місяця в українській поезії ХХ століття». Рецензована робота, на нашу думку, є фаховим дослідженням і належить до праць пошукових, творчих, що репрезентують ретельне вивчення концептуальних засад сучасної міфокритики та її літературної рецепції. Уперше в дисертаційній роботі зроблено спробу системного дослідження лунарних образів та важливих механізмів творення авторських варіантів архетипного образу місяця в українській поезії ХХ століття. Запропоновано і науково обґрунтовано концептуальну модель системи уявлень та когнітивно-ментального осмислення міфосвіту через концептуалізацію образу місяця в поезії ХХ століття.

Отож, актуальність та новизна дисертації «Міфологема місяця в українській поезії ХХ століття» не викликають жодних сумнівів.

Дослідження Цепкало Тетяни Олександрівни системне й комплексне. Авторка роботи послуговувалася сучасним розумінням міфологізму художнього

осмислення, акцентуючи на його двох елементах: 1) відтворенні первинних народних уявлень; 2) новому смислового наповненні сталих міфологічних схем. Звертає на себе увагу теоретико-методологічна база дисертації, яку складають фундаментальні праці відомих вчених архетипної теорії, структурної антропології та міфокритики.

Для реалізації визначеної мети у роботі органічно поєднано герменевтичний і міфологічний методи, що дозволило молодій дослідниці виявити в художніх текстах елементи давніх міфологічних уявлень і авторську міфотворчість. Не менш важливими для повної реалізації окремих завдань є звернення до історичного і порівняльного методів, концептуального, інтертекстуального, семіологічного та психоаналітичного, вдале поєднання філософсько-естетичного та літературознавчого підходів. Заслугове схиалення продемонстроване Т. Цепкало вивчення та осмислення українських поетичних текстів ХХ століття, в яких інстальована міфологема місяця як «образна оздоба» чи «сюжетна схема», що вже стала традиційною (за Ю. Ковалівим).

Отже, виваженість і структурованість, конструктивний підхід до вибору до аналізованих текстів у дисертації Т. О. Цепкало доводять її готовність відстоювати сформульовану концепцію.

Цілком умотивованим і назрілим є вибір об'єкта та предмета дослідження. Архітектоніка дисертації відповідає меті і завданням. Її складають вступ, три розділи, вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел.

У «Вступі», який відповідає всім нормативним вимогам, викладено проблематику дисертації, обгрунтовано актуальність обраної теми, проаналізовано стан висвітлення проблеми, визначено методологічну основу, сформульовано об'єкт, предмет, мету роботи і відповідно до них поставлено конкретні завдання. Уже очевидним тут є наукова коректність здобувача, чіткість формулювань, увага до конструктивних позицій у досвіді попередників.

Перший розділ «Теоретичні проблеми вивчення міфологізму літературного тексту» присвячений висвітленню низки теоретико-методологічних проблем. Спираючись на дослідження авторитетних науковців,

дисертантка реферує інформацію про концептуальні засади сучасної міфокритики, зокрема з'ясовує функціональну активність міфу в сучасному культурному просторі, вплив міфології на літературу, роль психоаналітичної та антропоцентричної концепції у міфокритиці. Наголошено на зв'язку міфологеми з архетипом, оскільки виражає його деталізоване значення та є обов'язковим складником тексту.

У підрозділі 1.2. «Міфологізм української поезії ХХ століття як об'єкт літературознавчого дискурсу» дослідниця вдається до аналізу наукових розвідок, присвячених аналізу художніх текстів та окремих архетипних образів у ліриці ХХ століття. Таким чином, складається певна панорама різних інтерпретацій основних теоретичних понять міфотворчості, міфопоетики та їх складників у художньому світі.

Другий розділ «Особливості втілення лунарних образів в українській поезії» І половини ХХ століття привертає увагу чіткістю будови (3 підрозділи) та цікавими спостереженнями. Так, у підрозділі «Інсталяція міфологеми місяця в ліриці раннього модернізму» увага дослідниці зосереджується насамперед на творчості Лесі Українки, зображення нічного світла у творчості якої зреалізовано як у традиційному плані, що має фольклорну основу, так і в модерністському. Не залишились поза увагою дисертантки поетичні твори М. Вороного, Б. Лепкого, О. Олеся, Г. Чупринки, які в художній інтерпретації міфологеми місяця є близькими до народнопісенних творів. Заслуговує уваги думка дослідниці про те, що самотність та відчуження, притаманні ліриці українських символістів, позначились на відображенні міфологеми місяця. Дослідниця аргументує думку про тяжіння поетів-символістів до містицизму, яке позначилось і на художньому моделюванні міфологеми лунарного образу. На особливому місці тут поезія Б. Лепкого, Г. Чупринки. Заслуговує уваги думка дисертантки про строкатість форм поетизації нічного світила у творчості поетів-символістів, заґрунтованих на праслов'янських віруваннях, світовій міфології, а також авторській інтерпретації міфологеми місяця.

Підрозділ 2.2 є спробою міфокритичного прочитання творчості українських поетів періоду Розстріляного Відродження і 40-их років ХХ

століття. Характерним для поетів цього періоду, які тяжіли до модернізму, були, на думку Т. Цепкало, екзистенційні мотиви, що не могли не позначитись на художній модифікації міфологеми місяця. Це простежено в роботі насамперед у творчості неоромантика В. Сосюри, авангардистів М. Йогансена, В. Поліщука. Особливий інтерес становлять розлогі спостереження дослідниці над творами Б. -І. Антонича, мистецтво слова якого увібрало первісне коріння не тільки проукраїнської, а й індоєвропейської міфології.

Підрозділ 2.3. присвячено творчості тих поетів Празької школи, які зверталися до міфологеми місяця: Є. Маланюку, Ю. Дарагану, О. Лятуринській, О. Телізі. Художній аналіз творчості названих поетів дав підстави дисертанці стверджувати глибинність символіки міфологеми місяця, її органічний зв'язок із праслов'янською міфологією.

Третій розділ «Міфологічна парадигма інтерпретації нічного світила в українській ліриці другої половини ХХ століття» знайомить із розмаїттям художніх модифікацій образу нічного світила у поезії шістдесятників, поетів Київської школи, у ліриці вісімдесятників. На думку дисертантки, етноментальні засади українського народу знайшли свою оригінальну рецепцію в інтерпретації міфологеми місяця в ліриці М. Вінграновського, І. Драча, Ліни Костенко, Б. Олійника, В. Симоненка та В. Стуса. Звертає на себе увагу думка дослідниці про «помітні алюзивні зв'язки Київської школи поетів з орієнтальною філософією та міфологією, а також про роль Біблії та апокрифів при творенні міфологеми місяця.

Аналіз лірики поетів кінця ХХ століття дав можливість увиразнити особливості їх творчості: екзистенційність, ірраціональність, асоціативність та ін.

Загальні висновки рецензованого дослідження характеризуються чіткістю і змістовністю, і це є свідченням глибокого опрацювання художніх текстів, здійсненого дисертанткою, а також опанування науково-термінологічним апаратом.

Проте матеріал роботи дає підстави для зауважень, міркувань та полеміки. У зв'язку з цим хочу наголосити на таких позиціях:

1. У розділі I (1.2) окремі твердження мають дещо декларативний характер, вони потребують глибшого обґрунтування й доказовості, власної оцінки тієї чи іншої думки.

2. У розділі I (1.2) було здійснено огляд наукових розвідок, присвячених міфопоетичному аналізу художніх творів та окремих архетипних образів. А тому вважаємо, що окремі зауваги про стан вивчення означеної проблеми (розділу II) були би доречнішими у розділі I (підрозділ 1.2).

3. Запитання: скажіть, чи цікавились Ви питанням конструювання міфологеми місяця у творчості неукраїнських поетів?

Безсумнівною є теоретична та практична цінність дисертації Т. О. Цепкало. Одержані результати можуть бути використані при читанні курсів з історії української літератури ХХ століття, спецкурсів та спецсемініарів, при створенні літературно-критичних розробок означеної тематики для студентів факультетів гуманітарного спрямування.

Результати дослідження належно апробовані у 25 публікаціях, 11 з яких – у фахових виданнях України, 2 – у закордонних виданнях, 1- у журналі, включеному до наукометричної бази даних Scopus. Автореферат і публікації повністю відбивають зміст дисертації.

Дисертація «Міфологізм місяця в українській поезії ХХ століття» виконана на належному філологічному рівні, вона є завершеним самостійним і новаторським дослідженням. Подана до захисту дисертація, автореферат і публікації відповідають вимогам п.п. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015). Отже, їх авторка Цепкало Тетяна Олександрівна заслуговує на надання їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української літератури
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Handwritten signature: Анастасія П. С.
Handwritten signature: Шевченко
Handwritten signature: 09.10
Handwritten signature: 2018

Н. С. Поляруш